

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KAVRAMLARI

Cansın AKSOY*

Almanya'nın Birleşmesi, 3 Ekim 1990

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin siyasi varlığını sona erdirerek II. Dünya Savaşı sonrası ikiye bölünmüş Almanya'nın Federal Almanya Cumhuriyeti çatısı altında birleşmesi olayı. Birleşme, "Birleşme Antlaşması"nın imzalanarak yürürlüğe girdiği 3 Ekim 1990 tarihinde gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile yumuşayan uluslararası ortamda Soğuk Savaş'ın simgesi olan Almanya'nın bölünmüşlüğü'nün de sona ermesi yönünde sesler sınırın her iki tarafında da yükselmeye başladı. Özellikle Doğu Alman kentlerinde yoğun sokak gösterileri oldu. Kamuoyu baskısına dayanamayan Demokratik Alman hükümeti birleşme için Federal Almanya ile görüşmelere başlamayı kabul etti. İki Alman devleti arasında ilk olarak 18 Mayıs 1990'da "Birinci Devlet Anlaşması" imzalandı. Bu anlaşma ekonomik, parasal ve sosyal birliği içeriyordu, Federal Alman Markı Doğu'da da geçerli para birimi oluyor ve Demokratik Almanya pazar ekonomisine geçişi sağlayan yasalarını hazırlamayı kabul ediyordu.

Daha sonra II. Dünya Savaşı'nın galibi dört müttefik ülke İngiltere, Fransa, A.B.D., S.S.C.B. ile iki Almanya arasında "2+4" görüşmeleri yapıldı ve 3 Ekim 1990'da imzalanan "Birleşme Antlaşması" ile iki Almanya resmen birleşti. 2 Aralık 1990'da yapılan ilk ortak seçimlerle de Birleşik Alman Parlamentosu oluştu. Parlamento daha sonra aldığı bir kararla birleşik Almanya'nın başkentinin Berlin olmasına karar verdi.

Egemenlik (Sovereignty)

Sadece devletin sahip olup, diğer sosyal kurumların sahip olmadığı en üst karar alma ve uygulama yetkisi, iktidarı. Egemenlik, iç ve dış egemenlik olmak üzere ikiye ayrılır. İç egemenlik, ulusal sınırlar içinde yalnız devletin yetkisi ve güç sahibi oluşunu, dış egemenlik ise uluslararası düzende de devletin yalnızca kendi taahhütleri çerçevesinde sınırlanabilen mutlak bağımsızlığını içerir. Egemenlik, otuz yıl savaşları sonunda politik bir gerçek olarak kabul edilmiş ve Modern ulus devletlerde en önemli politika, organizasyon birimleri olmuştur. Egemenlik, devletin sınırsız özgürlüklere sahip olması demek değildir. Devlet idaresi uluslararası hukuk kurallarına ve devletin üye bulunduğu birçok uluslararası organizasyonların kuralları ile düzenlenir. Egemenlik eşit şartlarda bazı haklara sahip devlet

---

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Dördüncü Sınıf Öğrencisi

eşitliğini de anlatır. Ayrıca devlet, bağlı bulunduğu devlet sisteminin ortaya koyduğu kurallarla da sınırlıdır. Egemenlik terimini ilk kez. J. Bodin kullanmıştır. T. Bodin'e göre Egemenlik: kişiler, vatandaşlar ve uyruklar üzerinde kanunların kısıtlamadığı en yüksek iktidardır

Eisenhower Doktrini, 1957

A.B.D. Başkan Eisenhower'ın 1957 yılı başında Kongre'ye sunduğu bir raporla açıkladığı ve uluslararası komünizm tehdidine karşı direnmek için Amerikan yardımına ihtiyaç duyacak Ortadoğu ülkelerine askeri ve ekonomik yardımı içeren politika. Doktrinin temelinde A.B.D.'nin Sovyetler Birliği'nin Süveyş Bunalımı'ndan sonra Ortadoğu'da kazandığı prestije karşı, bölgede bir karşı grup örgütlenme çabası ve bölgedeki olayları uluslararası komünizmin bir parçası olarak kabul etmesidir. Kongre'nin 9 Mart 1957'de kabul ettiği yukarıda anılan rapor Eisenhower Doktrini'nin temeli oluyordu ve şu noktaları içeriyordu. i-A.B.D. Ortadoğu ülkelerinin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü, kendi ulusal çıkarları ve dünya barışı açısından hayati olarak kabul etmekteydi. ii-Uluslararası komünizm tarafından desteklenen herhangi bir devletten gelecek açık bir saldırıya karşı yardım isteyen bir devletin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığını korumak amacıyla, Amerikan askeri kuvvetinin kullanılması da dahil olmak üzere, gerekli yardım ve işbirliğinin sağlanması için Kongre A.B.D. Başkan'ının bu amaçla serbestçe kullanabileceği 200 milyon dolarlık bir ödenek ayrılmaktaydı. Eisenhower Doktrini A.B.D. açısından beklenen sonucu vermemiştir. Sovyetler Birliği Mısır ve Suriye doktrini, Ortadoğu ülkelerinin içişlerine doğrudan bir müdahale, siyonizm tarafından beslenen emperyalist bir manevra olarak görmüşlerdi. Doktrin İsrail'de bile soğuk karşılanmıştır. Doktrini kabul eden Lübnan ve Libya ile hararetle destekleyen Türkiye, İran ve Irak dışında Batı yanlısı Arap devletleri bile Doktrine katılmaktan endişe duymuşlardır.

Enosis (Birleşme)

XIX. yüzyılda Girit, XIX. yüzyılda da Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmelerini amaçlayan siyasi hareketlere verilen ad. Yunanca "birleşme" anlamına gelir. 1830'da Yunanistan bağımsızlığa kavuşurken Girit ve doğu Ege adaları bu ülke sınırları dışında kalmıştı. Pan-Helenizm tarafları Yunan milliyetçileri Yunan-Rum asıllı halkların yaşadıkları bu adaları Yunanistan'a katılması ile bu amaçlarına ulaştılar. Enosis'in ikinci halkası olan Kıbrıs'ın ilhakı için de Georgias Grivas liderliğinde EOKA örgütü kuruldu. Bu örgüt 1950'lerin ortalarından itibaren Kıbrıs'ta Enosis için faaliyetlere başladı. 15 Temmuz 1974'te EOKA Kıbrıs'ta Makarios'u devirerek Nikos Sampson'u başa geçirdi. Bunun üzerine Türkiye

Kıbrıs'taki garantörlük haklarını kullanarak adaya askeri müdahalede bulundu (I ve II. Barış Harekatları). Sonuçta Enosis hayata geçirilemedi.

Washington Konferansı, 1943

11 Mayıs 1943'te Churchill ve Roosevelt arasında yapıldı. Konferansta savaşın genel stratejisi, Japonya'ya karşı savaşın hızlandırılması, Birmanya'da Japonya'ya karşı saldırının başlatılması, havadan Çin'e yardım ve Almanya'nın işgali için gereken tedbirler görüşüldü.

Yaşam Alanı (Lebensraum)

Alman Nasyonal Sosyalist Partisi lideri Adolf Hitler'in 1933'te iktidara gelmesiyle uygulamaya başladığı dış politikasının 3. ve son aşamasıdır. Bu "yaşam alanı" kavramı Hitler'in çoğunlukla Alman jeopolitikçilerinin görüşlerinden geliştirdiği yayılmacı tezlerden biridir. Buna göre; üstün bir ırk olan Almanlar sıkışıp kaldıkları bu dar topraklardan, diğer aşağılık ırkların ellerinde bulunan alanlara doğru genişlemeliydi. Dış politikasının diğer aşamaları olan Versailles kısıtlamalarından kurtulma ve bir ulus, bir devlet(ein Volk ein Recih) ilkesi sınırlı ve somut politikalar olduğu halde, yaşam alanı sınırlarının nerede başlayıp nerede biteceği belli değildir. Bu yüzden Hitler ilk iki aşamayı gerçekleştirirken büyük tepkiler almamış, ancak Çekoslovakya'nın tümünü işgal etmesiyle üçüncü aşamanın başladığını farkedilen devletlerin etkin tedbirler almaya başlaması sonucunda II. Dünya Savaşı başlamıştır.

Yatıştırma Politikası (Appeasement policy)

Saldırı tehdidi karşısında saldırgan devlete karşı uygulanan politika. Bu türden bir politika, soruna barışçı bir çözüm getirebileceği gibi, saldırgan devletin egemenliğinin artmasına da yol açabilir. Örneğin, Versay sisteminin çöküşünden sonra, İngiltere'nin Nazi Almanya'sına karşı uyguladığı "yatıştırma politikası" sonucu, İngiliz-Alman anlaşması.

Yeni Dünya Düzeni (New World Order)

Uluslararası işbirliğini ve barışı yaratma ideali olarak tanımlanabilecek deyim, ilk kez ABD Başkanı George Bush tarafından Ağustos 1990'da, düzenlediği bir basın toplantısında söylenmiştir. Bush, bundan bir ay kadar sonra, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nu kimyasal ve biyolojik silahlar konusunda çalışmaya yönelttiği sırada bu deyimini tekrar etmiştir. Bush, Yeni Dünya Düzeni'nde herhalde ABD'nin etki alanı içinde gelişecek düzenden yeni pax-Americana'dan söz ediyordu. Pek çok sosyal bilimci, Yeni Dünya Düzeni'nden bahsedilirken kullanılan "Liberal Demokrasi", "Evrensel Barış" ve "İnsan Haklarına Saygı" kavramlarının Güney için fazla bir anlam taşımadığını, bunların daha çok Kuzey için geçerli olacağını iddia etmiştir.

Yüzdeler Antlaşması, Ekim 1944

Churchill ve Stalin arasında 1944 Ekim’inde gerçekleşen ve amacı Doğu Avrupa’da etki alanlarının kesin olarak saptanması olan anlaşmayla İngiltere ve Rusya Doğu Avrupa’da sahip olacakları üstünlüğü yüzdelerle belirlemişlerdir. Macaristan’da İngiltere %50, Sovyetler %50, Bulgaristan’da %25, %75; Romanya %10, % 90; Yugoslavya’da %50, %50; Yunanistan’da %90, %10, Churchill’in anılarından yazdıklarında anlaşıldığına göre, bu anlaşma o andaki savaş durumu düzenlemesiydi ve imzalanacak olan barış antlaşmalarında değişikliklere açıktı. Gerçek ne olursa olsun, böyle bir düzenlemenin savaş sonrası gelişmelerini etkileyeceği açıktı ve öyle de oldu. Sovyetler Birliği Doğu Avrupa ülkelerinde askeri üstünlüğünü sonuna kadar kullanırken, Yunanistan’a karışmadı ve İngiltere, Yunan iç savaşında kralcı hükümete tam destek verirken, Yunan komünistlerine doğrudan yardım yapmadı.¹

---

¹ Ahmet Emin, Dağ, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Ağaç Yayıncılık, Üçüncü Basım, İstanbul, 2009.